

Юркевич О.М.

к.е.н., доцент кафедри банківських інвестицій

Власова І.В.

к.е.н., доцент кафедри банківських інвестицій,

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»,

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ

Yurkevich O.M.

Find similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetman

Phd in economics, Associate professor
of the bank investment department
Vadym Hetman Kyiv National Economic University

BUDGETARY TAX INSTRUMENTS OF THE INNOVATIVE ACTIVITY STIMULATION

АНОТАЦІЯ. Досліджено важелі державного стимулювання інноваційної активності в економіці країни. Розглянуто іноземний досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності. Визначено проблеми застосування бюджетно-податкових стимулів і чинники, що стримують розвиток інноваційної діяльності в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: бюджетно-податкові важелі, інноваційна активність, інноваційна діяльність, інноваційні проекти, прями та непрямі методи державної фінансової підтримки.

ANNOTATION. The article deals with the investigation instruments of the public stimulation of the innovative activity in economy. The authors analyzed the international experience of tax incentives of innovation activity. Problems of using budgetary tax instruments and factors restraining of the innovative activity development in Ukraine have been defined.

KEY WORDS: budgetary tax instruments, innovative activity, innovative projects, direct and indirect methods of the public financial provision .

Постановка проблеми. Інновації є вирішальною умовою забезпечення стабільного довгострокового економічного розвитку країни. Саме про це свідчить досвід економічно розвинених країн світу. Завдяки ефективній реалізації стратегій інноваційного розвитку можна досягти значних економічних успіхів у відносно короткий проміжок. Однак, статистичні дані свідчать, що в Україні цей важливий та інтенсивний чинник економічного зростання використовується незначною мірою. Рівень розвитку інновацій-

ної діяльності залишається досить низьким і вимагає вжиття активних стимулюючих заходів з боку держави. Це актуалізує необхідність дослідження бюджетно-податкових важелів стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування фінансово-кредитного механізму інноваційної моделі розвитку економіки України, формування інноваційної економіки та створення ефективної системи її фінансування, інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічного розвитку економіки, аналізу бюджетного фінансування наукових досліджень і розробок, джерел фінансування інноваційної діяльності і ролі фінансових інститутів у залученні коштів до інноваційної сфери були предметом наукових досліджень українських дослідників: В. Александрової, І. Булкина, О. Василика, А. Загороднього, Т. Затоначької, О. Кириленко, В. Кравченка, О. Красовської, М. Крупки, А. Кузнецової, І. Луніної, Т. Майорової, Б. Маліцького, С. Онишко, В. Опаріна, Ю. Пасічника, В. Федосова, Л. Федулової, С. Юрія. Серед зарубіжних науковців значний внесок у дослідження згаданих питань зробили: С. Васильєв, А. Дагаєв, С. Єрмасов, П. Завліна, А. Казанцев, Л. Мінделі.

Невирішені частини проблеми. За наявності значної кількості наукових досліджень з питань побудови ефективної моделі інноваційного розвитку, формування інноваційної політики держави в сфері управління інноваційним розвитком, подальшого дослідження потребують аспекти обрання та використання інструментів такого впливу з огляду на недосконалість процесу стимулювання інноваційної активності.

Метою статті є розкриття змісту та значення бюджетно-податкових важелів в активізації інноваційної активності суб'єктів інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна активність стає визначальним чинником досягнення високих темпів зростання економіки та її структурної модернізації. Стимулювання інноваційної діяльності є важливим напрямом економічної політики для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності економіки країни. Дієвими та ефективними інструментами для чого стають інструменти фіскальної та податкової політики.

Зазначимо, що основні законодавчі ініціативи бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності визначені в Законі України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [1]. Бюджетне фінансування наукових досліджень здійснюють шляхом *базового*, наданого для забезпечення фундаментальних

наукових досліджень, розвитку інфраструктури наукової і науково-технічної діяльності та ін., а також *програмно-цільового фінансування*, здійснюваного на конкурсній основі для науково-технічних програм і окремих розробок, спрямованих на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. Враховуючи зазначене, на на рис. 1 представлено заходи державної фінансової підтримки реалізації інноваційних проектів в Україні.

Рис. 1. Державна фінансова підтримка реалізації інноваційних проектів в Україні [2, с. 133]

Пряма державна фінансова підтримка має адресний характер, спрямована на досягнення цілей і пріоритетів промислової політики держави. Заходи непрямого стимулювання є більш прозорими та зрозумілими для бізнесу, потребують менших адміністративних витрат. Держава також здійснює вплив на інноваційну активність суб'єктів господарювання шляхом визначення пріоритетних напрямів розвитку.

За ознакою характеру дії, інструменти податкового регулювання класифікують на системні (загальний рівень оподаткування, структура чинної у країні системи оподаткування і альтернативні системи оподаткування), комплексні (спеціальні податкові режими, що вводяться за територіальною і галузевою ознакою) та локальні (інструменти, пов'язані з об'єктом оподаткування, визначення складу платників податків і принципи встановлення та розмір ставки податку) [3, с. 764].

М. О. Кизим, Л. В. Касьянова [4, с. 25] виокремлюють податкові інструменти за класифікаційними ознаками залежно від етапу життєвого циклу інновацій і за суб'єктами інноваційної діяльності (для науково-дослідних організацій (державні НДЦ, інститути); інноваційних підприємств (спеціалізовані підприємства, що створюють, розробляють інновації (малі наукові підприємства, науково-дослідні підрозділи підприємств, венчурні підприємства); підприємств реального сектора, що впроваджують інновації, забезпечують дифузію інновацій (венчурні фірми, юридичні та фізичні особи); інфраструктурних підприємств і підприємств, що сприяють інноваційній діяльності (технопарки, технополіси, наукові парки, банки, інноваційні фонди).

Бюджетно-податкові важелі стимулювання інноваційної діяльності в Україні наведено у табл. 1.

Таблиця 1

ВАЖЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ [5]

Фіскальні	<i>бюджетне кредитування</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів, проектів технологічних парків; ✓ часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування інноваційних проектів, в т.ч. проектів технологічних парків, за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності
	<i>відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання в банках</i>	повна чи часткова компенсація відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності, в т.ч. технологічними парками, комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів

Фіскальні	<i>пряме фінансування</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ виконання окремих інноваційних проєктів; ✓ реалізація державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм; ✓ підтримка функціонування та розвитку сучасної інноваційної інфраструктури; ✓ державне замовлення, в т.ч. пріоритетний порядок розгляду звернень наукових парків щодо державного замовлення на постачання продукції, виконання робіт і надання послуг для забезпечення пріоритетних державних потреб
Податкові	<ul style="list-style-type: none"> ✓ звільнення від перерахування до бюджету сум ввізного мита для суб'єктів інноваційної діяльності технологічних парків та наукових парків; ✓ застосування 20-відсоткової норми прискореної амортизації основних фондів груп 3 і 4 — для суб'єктів технологічних парків [6] 	

Застосування бюджетних інструментів для конкретного інноваційного проєкту залежить від низки умов: правового режиму, який застосовується до суб'єкта інноваційної діяльності — виконавця інноваційного проєкту.

Для технологічних парків спеціальний режим інноваційної діяльності, передбачає застосування таких інструментів бюджетного стимулювання, як повне або часткове безвідсоткове кредитування, повну або часткову компенсацію банківських відсотків, а для наукових парків — пряме фінансування виконання інноваційних проєктів і пріоритетний порядок розгляду звернень наукових парків щодо державного замовлення на постачання продукції, виконання робіт і надання послуг для забезпечення пріоритетних державних потреб [7].

Відтак, в Україні акцент зроблено на бюджетних інструментах стимулювання інноваційної діяльності. Проте, з огляду на обмеженість бюджетних ресурсів, така підтримка є незначною.

У світі використовуються дві моделі фіскального стимулювання інноваційної діяльності. Перша базується на наданні загальних фіскальних стимулів підприємствам, які займаються впровадженням інновацій чи виготовляють продукцію, яка класифікується як інноваційна. Прикладом функціонування такої моделі стимулювання інноваційної активності може бути загальне право на податкове виключення з бази оподаткування корпоративного податку витрат на НДДКР, яке поширене у західних країнах [7].

Друга модель фіскального стимулювання ґрунтується на впровадженні спеціальних економічних, зокрема фіскальних, режимів економічної діяльності. Підприємствам, що здійснюють інноваційну діяльність, створюють сприятливі умови і надають додаткові стимули. Сфера поширення спеціального режиму економічної діяльності чітко обмежується територією або галуззю.

У Франції для представників малого бізнесу, що здійснюють інноваційну діяльність, а також для підприємств, що мають статус «молода інноваційна компанія», і для підприємців надається дослідницький податковий кредит зі ставкою 50 % у рік здійснення інноваційного проекту і 40 % у другий рік. Крім того, для цієї групи підприємств також передбачено режим оперативного відшкодування дослідницького податкового кредиту, який означає, що в кінці першого року своєї діяльності вони можуть відшкодувати свої витрати на інноваційні проекти, отримавши відповідну суму готівкою (якщо не отримано прибутку).

У більшості країн для інноваційної діяльності малих підприємств створено значно сприятливіші умови, ніж для потужних підприємств. Це доводить порівняння ставок інноваційного податкового кредиту (табл. 2).

Завдяки вищій ставці податкового кредиту досягається компенсація ускладненого доступу до кредитних ресурсів.

Таблиця 2

СТАВКИ ПОДАТКОВОГО КРЕДИТУ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ, %

Країна	Малий бізнес	Великий бізнес	
Канада	35	20	
Японія	12	8–10	
Франція	50	35	
Австралія	45	40	
Угорщина	15	10	
Південна Корея	«volume-based»	25	3–6
	«incremental»	50	40

Податковим кодексом України гарантується лише податкове стимулювання впровадження підприємствами енергоефективних технологій шляхом звільнення від оподаткування 80 % прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України, а також 50 % прибутку, отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефе-

ктивних проектів підприємств, що включені до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які здійснюють розроблення, впровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів.

Однією з основних проблем, що існують в інноваційній сфері, слід визнати низьку сприйнятливість до інновацій підприємницького сектору. Це, в свою чергу, обмежує: зниження енергоємності виробництва та формування підґрунтя для модернізації та структурної перебудови економіки, зростання продуктивності праці. Низькі темпи впровадження у промислове виробництво нових технологій, призводить до зростання енерго-, ресурсовитратності виробництва, зниження конкурентоспроможності економіки, перетворення України на аутсайдера світового економічного розвитку.

Тому логічно постає питання, що ж перешкоджає активізації інноваційної діяльності в Україні, при всьому розумінні їх важливості.

Перш за все, це — не сформованість економічних стимулів щодо залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні процеси. В Україні відсутні дієві інституційні та фіскальні стимули для підприємств фінансувати інноваційну діяльність.

По-друге, обмежений обсяг фінансування наукової діяльності з державного бюджету. Цей показник є одним з найнижчих у порівнянні з розвиненими країнами світу. Україна = 0,3 % ВВП, Японія, ЄС = 0,7–0,8 % ВВП. Крім того, що фінансові ресурси обмежені, вони концентруються в середньо-низько технологічних галузях: харчовій, металургійній промисловості.

По-третє, недосконалість інституційно-правових механізмів, що проявляється у розпорошенні і дублюванні функцій між центральними органами виконавчої влади та відсутності належного рівня координації дій, тощо.

По-четверте, не сформовані умови для розвитку інституцій венчурного фінансування. Саме венчурне фінансування у більшості країн світу вважають одним із найефективніших інструментів залучення інвестицій в інноваційну сферу. Венчурні фонди, які є в Україні (а їх доволі багато) некладають кошти у високотехнологічні галузі, а обмежуються будівництвом та нерухомістю.

Варто навести досвід країн ЄС з цього питання. Особлива увага приділяється фінансуванню інноваційних підприємств на ранніх стадіях, перевага надається компаніям, що реалізують технологічні інновації, захищені міжнародними патентами.

Значно зростає роль «бізнес-янголів» та їх об'єднань. У Великій Британії функціонує близько 25 таких мереж. Їх роботі значній мірі допомагає функціонування Інтернет-порталів, які формують інформаційне середовище BAND у Німеччині, Angelsoft і Великій Британії.

Залучення інвесторів, які будуть готові інвестувати кошти у розвиток інновацій, можливе лише через створення для них сприятливих умов діяльності. В умовах економіки зі слабкими ринковими інститутами і нерозвиненою фінансовою системою найбільш дієвими та ефективними є бюджетно-податкові інструменти. Так, в Україні зроблено акцент на бюджетних інструментах стимулювання інноваційної діяльності (бюджетне кредитування, відшкодування відсоткових ставок, пряме фінансування). Проте, з огляду на обмеженість бюджетного ресурсу, така підтримка є незначною. Тому найбільша увага має приділятися податковим пільгам (інвестиційний податковий кредит, дослідницький податковий кредит, інвестиційна податкова знижка).

Враховуючи обмеженість і недостатність бюджетних ресурсів для фінансування переходу економіки країни на інноваційну модель розвитку провідну роль має відігравати податковий механізм стимулювання інноваційної діяльності разом із заохочувальними організаційними заходами. Такої політики притримується переважна більшість країн. Це обґрунтовано тим, що вони:

- поширюються на всі суб'єкти господарювання, які беруть участь в інноваційній діяльності чим забезпечують повномасштабне покриття інноваційноактивних підприємств;

- за рахунок не вибіркового стимулювання суб'єктів інноваційної активності не викликають штучної конкуренції за ресурси, та дозволяють уникнути прихованого лобіювання вибору конкретного проекту;

- знижують рівень залежності процесу формування ресурсів від наявності ресурсів у бюджетах різних рівнів;

- зменшують витрати суб'єктів інноваційної діяльності, чим стимулюють брати на себе ризик здійснення інноваційної діяльності;

- надають можливість диференційовано стимулювати суб'єктів інноваційної діяльності (застосовуючи різний набір пільг та їх ставки) залежно від встановлених державою пріоритетів, етапу життєвого циклу інновації тощо.

Серед головних проблем у застосуванні бюджетно-податкових стимулів, які погіршують умови для провадження інноваційної діяльності в Україні, можна виділити відсутність гарантій і скла-

дність отримання державної допомоги, невеликі обсяги державного фінансування, відсутність стабільності в політиці фіскальної підтримки інноваційної діяльності.

Як свідчить аналіз ефективності надання фіскальних стимулів для розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в розвинених країнах світу, вони сприяли швидкому оновленню матеріально-технічної бази, переозброєнню виробництва, модернізації потужностей, розширенню інноваційної продукції, збільшенню кількості висококваліфікованих робочих місць, що в кінцевому підсумку забезпечило інвестиційно-інноваційний розвиток цих країн.

Література

1. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 13.12.1991 № 1977-ХІІ / [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12>.

2. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України : монографія / [М. І. Діба, О. М. Юркевич, Т. В. Майорова, І. В. Власова та ін.]. — К. : КНЕУ, 2013. — 425 с.

3. *Іванов Ю. Б.* Оподаткування та інноваційна діяльність. / Ю. Б. Іванов / В кн. «Інновації: проблеми науки і практики»: Монографія. — Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. — 336 с.

4. *Кизим М. О.* Класифікація інструментів податкового стимулювання інновацій / Кизим М. О., Касьянова Л. В. // Проблеми економіки. — 2012. — № 4. — С. 23–29.

5. *Власова І.В.* Бюджетно-податкові інструменти стимулювання інноваційної діяльності в Україні / Власова І.В., Юркевич О.М. // Перспективні інновації в науці, освіті, виробництві та транспорті '2014: Сборник научных трудов Sworld Междунар. науч.-практ. конф. (16-26 декабря 2014 г.). — Иваново : МАРКОВА А.Д., 2014. — № 4. — С. 15–16.

6. *Мельник В.М.* Механізм прямого оподаткування у фінансовій теорії / В.М. Мельник, Г.Л. Пенякова // Фінанси України. — 2009. — № 5. — С. 66–77.

7. *Молдован О.О.* Бюджетно-податкові інструменти стимулювання інноваційної діяльності в Україні: аналітична записка / О.О. Молдован, О.О. Єгорова // Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/1104/#_ftn1.

Reference

1. Pro naukovu ta naukovo-tekhnichnu diyal'nist': Zakon Ukrayiny vid 13.12.1991 # 1977-KhII / [elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12>.

2. Finansove zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku Ukrainy : monohrafiya / [M. I. Dyba, O. M. Yurkevych, T. V. Mayorova, I. V. Vlasova ta in.]. — K. : KNEU, 2013. — 425 s.

3. Ivanov Yu. B. Opodatkuvannya ta innovatsiyna diyal'nist'. / Yu. B. Ivanov / V kn. Innovatsiyyi: problemy nauky i praktyky: Monohrafiya. — Kharkiv: VD «INZhEK», 2006. — 336 s.

4. Kyzym M. O. klasyfikatsiya instrumentiv podatkovoho stymulyuvannya innovatsiy / Kyzym M. O., Kas'yanova L. V. // Problemy ekonomiky. — 2012. — # 4. — S. 23-29.

5. Vlasova I.V. Byudzhetno-podatkovyi instrumenty stymulyuvannya innovatsiynoyi diyal'nosti v Ukraini / Vlasova I.V., Yurkevych O.M. // Perspektivnye ynnovatsyy v nauke, obrazovanyu, proyzvodstve y transporte '2014: Sbornyk nauchnykh trudov Sworld Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. (16-26 dekabrya 2014 h.). — Yvanovo : MARKOVA AD, 2014. — # 4. — S. 15-16.

6. Mel'nyk V.M. Mekhanizm pryamoho opodatkuвання u finansoviy teorii / V.M.Mel'nyk, H.L.Penyakova // Finansy Ukrainy. — 2009. — # 5. — S. 66-77.

7. Moldovan O.O. Byudzhetno-podatkovyi instrumenty stymulyuvannya innovatsiynoyi diyal'nosti v Ukraini: analitychna zapyska / O.O. Moldovan, O.O. Yehorova // Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen' pry Prezidentovi Ukrainy [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.niss.gov.ua/>

УДК 330.131.7:330.332:368.023.1

Ярмоленко С.Г.

аспірант кафедри страхування
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКА

Yarmolenko S.G.

Postgraduate Department Insurance
Kyiv National Economic University named after Vadym Hatmana

ECONOMIC ESSENCE OF RISK INVESTMENT INSURERS

АНОТАЦІЯ. У статті проведено всебічне дослідження та визначена класифікація інвестиційних ризиків страхових компаній. Розмежовано поняття ризиків інвестиційної діяльності та ризиків інвестування страховика.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інвестиційні ризики, ризики, страхові компанії, інвестиції.